

Ключевые слова: доказывания, расследования, фиктивное предпринимательство.

Vazhynskyi V.M. Criminal procedural basis of evidence in the investigation of a fictitious business and related offenses

This article reveals basic aspects and rules of evidence in the investigation of a fictitious business and related offenses.

Keywords: evidence, investigation, fake business.

Микитин Ю.І.

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

УДК 343.1

Постановка проблеми. Основою відновленого правосуддя у більшості країн була практика. Нормативному закріпленню, як правило, передували періоди практичної апробації медіації у певних регіонах чи у роботі окремих органів влади, що беруть безпосередню участь у кримінальному процесі. Okрім існуючого нормативного підґрунтя, проектів законодавчих актів у сфері медіації, рекомендацій судового та прокурорського корпусу, в Україні вже існує практика проведення медіації та інших форм відновленого правосуддя. Аналіз, в тому числі, новітня генеза існуючої практики застосування медіації у кримінальних справах сприятиме кращому уявленню про стан та перспективи впровадження даного інституту у національне законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідну роль щодо впровадження відновленого правосуддя у кримінальний процес відіграють недержавні інституції, а саме представники так званого "третього сектора" – громадські організації, особливо Український Центр Порозуміння. Саме з їх ініціативи та за партнерства з правоохоронними органами і судами, медіація почала використовуватися на практиці. Дослідження у практики застосування медіації в кримінальних справах в Україні, в основному, здійснювались співробітниками Р. Коваль, В. Каневська, Н. Пилипів, А. Горова, Н. Прокопенко та інші.

Метою даної статті є здійснення теоретичного аналізу практики застосування медіації в кримінальних справах в Україні на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. В Україні ідея впровадження відновленого правосуддя, у сучасному його розумінні, виникла на початку 90-х років минулого століття під впливом досвіду, запозиченого у Сполучених Штатах Америки представниками громадських організацій. Було створено групи медіації в Одесі, Донецьку, Луганську, Криму. Їхня діяльність носила інформаційно-просвітницький характер, стосувалася не кримінальних справ. Вона мала тільки незначний вплив і реально не позначалась на кримінально-процесуальній політиці України.

Проте у 2003 р. Український Центр Порозуміння за підтримки Верховного Суду України, Міністерства юстиції України, а також Європейської комісії

розвочав реалізацію пілотного проекту "Відновно-соціальна трансформація". Цей проект став поштовхом для розвитку нового підходу до кримінального судочинства. Роль Українського Центру Порозуміння в нашій країні можна порівняти з провідним значенням Польського центру медіації у впровадженні відновного правосуддя у наших сусідів.

На початковому етапі проекту було розроблено механізми використання медіації у роботі правоохоронних органів та суду. Його було апробовано на базі Дарницького районного суду міста Києва [1, с.6]. Невдовзі, у 2004 р., дію проекту, окрім Києва, було поширене ще на чотири регіони України (Автономна Республіка Крим, Івано-Франківськ, Харків, Луганськ). Починаючи з 2003 р., координацію проекту в м. Івано-Франківськ здійснював автор цього дослідження. На початку 2005 р. до реалізації проекту "Відновно-соціальна трансформація" приєднався Львів, а згодом – Одеса, Суми, Чернівці та Київська область. У 2007 р. діяльність у сфері медіації почала впроваджуватися у нових містах, а саме в Білій Церкві, Дрогобичі, Жмеринці, а з 2008 р. – у Вінниці та Пирятині. Вже у 2010 р. розпочалася робота в цій сфері у Кам'янці-Подільському.

На даний час впровадження медіаційної практики здійснюється у понад дванадцяти регіонах України і набуває подальшого розвитку та поширення.

Діяльність громадських організацій у цих містах здійснювалась шляхом співпраці з судами, правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, компетенція яких стосувалась кримінального процесу, виконання покарань та профілактики злочинності. Такі інституції чи їх окремі посадові особи надавали інформацію про кримінальні справи, у яких, на їх думку, можливе та доцільне проведення медіації. Громадські організації, у свою чергу, організовували та проводили процедури медіації у відповідних кримінальних справах.

У липні 2005 р. було отримано перші статистичні дані застосування програм відновного правосуддя в межах проекту "Відновно-соціальна трансформація" організаціями з АР Крим, Івано-Франківська, Одеси, Києва, Харкова, Луганська, які займались впровадженням [1, с. 5-18]. Аналіз цієї інформації свідчить, що на цей час було проведено 19 медіацій (5 в АР Крим, по 4 в Івано-Франківську та Києві, 3 у Харкові, по одній у Львові, Луганську та Одесі). Вони проводилися у кримінальних справах, що були порушені у випадку вчинення таких злочинів як залишення в небезпеці (ст. 135 КК), крадіжка (ст. 185 КК), грабіж (ст. 186 КК), розбій (ст. 187 КК), шахрайство (ст. 190 КК). Надані статистичні дані не містили інформації про стадію кримінального процесу, на якій проводились медіації, її вплив на подальший рух кримінальної справи, притягнення до відповідальності чи призначення покарання.

У травні 2006 р. було представлено нові статистичні дані, отримані шляхом узагальнення та аналізу інформації, що була надана громадськими організаціями [1, с. 19]. Загалом було проведено 45 медіацій (13 в АР Крим, 9 у

Харкові, 6 в Івано-Франківську, по 4 в Києві, Одесі, Луганську, 3 у Львові та дві у Сумах), укладено 35 договорів (13 в АР Крим, 7 у Харкові, 5 в Івано-Франківську, 4 в Києві, 3 у Львові та по одному в Одесі, Луганську, Сумах) за їх результатами, в тому числі 19 з них передбачали відшкодування матеріальної шкоди, завданої злочином (7 в АР Крим, 4 у Харкові, по 3 в Івано-Франківську та Києві, по одній у Луганську та Сумах). Тобто спостерігається динаміка зростання кількості проведених медіацій у кримінальних справах.

У травні 2009 р. представниками Українського Центру Порозуміння подано нову статистичну інформація, яка свідчила про проведення в Україні понад ста медіацій у кримінальних справах [2].

Звичайно ж, у порівнянні з загальною кількістю порушених кримінальних справ така статистика виглядає не надто значною. Однак цінним є сам факт застосування медіації. У цьому випадку варто відзначити, що у більшості країн, де почала зароджуватись практика проведення медіацій, ситуація була схожою і навіть розвивалась не так динамічно. Також слід відзначити, що існує потенціал застосування медіації, як мінімум у 8, 85% випадках пред'явлення цивільного позову у кримінальних справах [3, с.204].

Впродовж 2005-2011 рр. автор статті здійснював керівництво проектами щодо впровадження відновного правосуддя у Івано-Франківській області. Наукові розробки втілювались на практиці у межах таких грантових проектів: 1) "Відновно-соціальна трансформація" за підтримки Українського Центру Порозуміння, Європейської комісії (2005 р.); 2) "Медіація – засіб профілактики злочинності серед неповнолітніх" за підтримки ICAP "Єднання" за фінансування Фонду Ч.С. Мотта (1.07.2005 р. – 31.03.2006 р.); 3) "Розвиток в Україні мережі Центрів відновного правосуддя в громадах" за підтримки Українського Центру Порозуміння, Європейської комісії (01.09.2006 р. – 29.02.2008 р.).

За період реалізації вказаних проектів особисто було проведено двадцять дві медіації.

З червня 2008 р. розпочалась реалізація дворічного проекту у м. Івано-Франківськ "Стратегії міліції для профілактики підліткової злочинності" за підтримки Швейцарського бюро розвитку і співробітництва, яким передбачено впровадження та реалізація відновних програм у діяльності міліції, а також запровадження трирівневої системи профілактики злочинності серед неповнолітніх за допомогою медіації при розв'язанні кримінально-правових конфліктів.

Попри те, що інститут медіації безпосередньо не закріплено у кримінально-процесуальному законодавстві, його використання можна простежити в процесуальних документах окремих суддів. Так, наприклад, голова Красногвардійського районного суду М. Кірюхіна (АР Крим) у винесених вироках прямо вказує, що у конкретній кримінальній справі було проведено медіацію, застосовує терміни "медіація", "медіатор". Наприклад, у справі вироку по справі № 1-162/07 Красногвардійського районного суду АР

Крим зазначено: "во время встречи по устраниению причиненного вреда, проведенной медиатором 18 февраля 2007 года, подсудимый принес извинения потерпевшему, которые потерпевший принял" [4]. У вироку цього ж суду у справі № 1 – 126/06 [5] застосовано статтю 69 КК (призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом) у зв'язку з відшкодуванням шкоди, завданої злочином за результатами медіації.

У вироку Дергачівського районного суду Харківської області (справа №1-259/05) [6] від 11.05.2005 р. суддя зазначає, що під час розгляду кримінальної справи між законним представником неповнолітніх підсудних і потерпілим було укладено договір за результатами зустрічі по примиренню і усуненню спричиненої шкоди, в результаті якої шкода потерпілому відшкодована у повному обсязі. Крім того, між потерпілою З. і підсудним П. було укладено договір за результатами "зустрічі по залагодженню шкоди". Вказані обставини суддею були взяті до уваги при призначенні покарання.

Також Дергачівським районним судом Харківської області враховано результати медіації (Постанова суду від 15.10.2005 р. [7]) при застосуванні примусового заходу виховного характеру. Цим же судом (справа №1-227/06) [8] при призначенні покарання враховано добровільне відшкодування матеріальної шкоди потерпілій, що відбулося внаслідок медіації.

Успішного розвитку медіація набула у м. Біла Церква. В основному, завдяки співпраці громадських організацій з Білоцерківським міськрайонним судом. На даний час м. Біла Церква є лідером в Україні щодо застосування медіації у кримінальних справах. У цьому місті медіація застосовувалась у випадку вчинення найпоширеніших злочинів проти власності (крадіжка, грабіж, розбій, шахрайство), а також хуліганства та враховувалася при призначенні покарання, звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання та його відбування.

Автором статті було проведено декілька медіацій у кримінальних справах, результати яких знайшли своє відображення у вироках Рогатинського районного суду Івано-Франківської області та Сихівського районного суду м. Львів. У двох випадках судом було враховано наслідки укладення та виконання договору про примирення при призначенні покарання. До підсудних було застосовано звільнення від відбування покарання з випробуванням.

У 2010-2011 роках у рамках проекту «Формування альтернатив ув'язненню через розвиток відновленого правосуддя в Україні» було проведено узагальнення досвіду Українським Центром Порозуміння за допомогою дослідження «Відновне правосуддя в Україні: підсумки та перспективи» [9].

За результатами цього дослідження у восьми громадах (Біла Церква, Дрогобич, Івано-Франківськ, Жмеринка, Пирятин, Сімферополь, Харків, Красногвардійське) протягом 2004-2011 років проведено 364 медіації у кримінальних справах, з них 95% справ, в яких злочини вчинились неповнолітніми. В основному (88%) медіація проводилась у випадку вчинення злочинів невеликої (44%) і середньої тяжкості (44%) на стадії досудового

слідства. Переважно медіація проводилась у випадку вчинення злочинів проти власності (70%) та проти здоров'я особи (25%).

За результатами медіації учасники кримінально-правового конфлікту досягали домовленості про компенсацію матеріальної і моральної шкоди в межах 1000-1500 грн. [9, с.15]. Автором статті проведено дві медіації, за результатами яких було укладено договори про примирення, що передбачали відшкодування шкоди у розмірі 70 000 грн. та 4 000 євро. Такі договірні умови були виконані у повному обсязі.

Висновок. Незважаючи на те, що відсоток проведених медіацій на фоні усіх кримінальних справ на даний час не є надто значним, але простежується тенденція до збільшення кількості кримінальних справ, де застосовується медіація, формується позитивне сприйняття та застосування її у кримінальному процесі як учасниками кримінально-правового конфлікту, так і суддями, працівниками прокуратури та органів внутрішніх справ. Це дає підґрунтя стверджувати, що існуюча медіаційна практика та позитивне сприяння даної процедури є передумовою впровадження відновного правосуддя в кримінально-процесуальне законодавство України.

1. Відновно-соціальна трансформація: [звіт за проектом 2003-2006]. – К., 2006. – 98 с.
2. Статистичні дані про проведення програм відновного правосуддя в Україні/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.commonground.org.ua/ukr/statist.shtml>.
3. Ващук Б. Предмет доказування щодо цивільного позову у кримінальному процесі: [Монографія]/ Б. Ващук. – Львів: ПАІС, 2008. – 208 с.
4. Архів Красногвардійського районного суду Автономної республіки Крим. Кримінальна справа № I-162/07.
5. Архів Красногвардійського районного суду Автономної республіки Крим. Кримінальна справа № I – 126/06.
6. Архів Білоцерківського міськрайонного суду Київської області. Кримінальна справа № I-408/09.
7. Архів Дергачівського районного суду Харківської області. Кримінальна справа № I-259/05.
8. Архів Рогатинського районного суду Івано-Франківської області. Кримінальна справа № I-496/05.
9. Відновне правосуддя – шлях до безтечної громади: [за результатами дослідження «Відновне правосуддя в Україні: підsumки та перспективи»]. – К., 2011. – 24 с.

Микитин Ю.І. Практика застосування медіації в кримінальних справах в Україні на сучасному етапі

В статті проаналізовано практику застосування медіації у кримінальних справах в Україні, зокрема кількість медіації, тенденції її застосування, категорії кримінальних справах і стадії кримінального процесу, де застосовується дана процедура, а також її правові наслідки.

Ключові слова: медіація, кримінальна справа, статистика.

Микитин Ю.И. Практика применения медиации в уголовных делах в Украине на современном этапе

В статье проанализированы практике применения медиации в

уголовных делах в Украине, в частности количество медиации, тенденции ее применения, категории уголовных делах и стадии уголовного процесса, где применяется данная процедура, а также ее правовые последствия.

Ключевые слова: медиация, уголовное дело, статистика.

Mykytyn Y.I. The practice of mediation in criminal cases in Ukraine today

The article analyzes the practice of mediation in criminal cases in Ukraine, including the number of mediation, trends in its use, the categories of criminal cases and the stage of criminal proceedings, where the procedure is applied, and its legal consequences.

Key words: mediation, criminal case statistics.

Оперук В.І.

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ СВІДКІВ ТА ОЧЕВИДЦІВ РОЗБІЙНОГО НАПАДУ НА БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ

УДК 343.98

Допит – це слідча та судова дія, в процесі якої органи слідства або суд одержують інформацію від допитуваного стосовно обставин, які мають значення для встановлення істини по справі. Суть допиту полягає в спілкуванні слідчого (суду) та допитуваного з метою одержання відомостей (інформації), необхідних для встановлення обставин справи, що розслідується. Особливість одержання інформації полягає в тому, що її джерелом є людина. Тому одержання інформації пов’язано з низкою процесуальних, психологічних та етичних вимог, які відносяться до загальних положень допиту.

Спілкування в ході допиту – це взаємодія допитуючого з допитуваним. Мета першого – одержати об’єктивну інформацію про суб’єктивне відображення – слід пам’яті, а другого – розкрити суб’єктивний образ і передати про нього інформацію [183, с.360-361].

Процесуальний порядок допиту регламентується нормами КПК, дотримання яких є обов’язковим (ст. ст. 107, 143-146, 166-171, 201, 300, 303, 304, 307, 308, 311). Недотримання процесуальних правил проведення допиту є порушенням закону і тягне за собою незаконність проведеної дії та недопустимість використання отриманих показань як джерела доказів [223, с. 62].

Сам же порядок організації і тактики проведення допиту на теоретичному рівні, висвітлений вченими-криміналістами в спеціальній літературі. Дослідженням та розробкою цієї проблеми в різні часи займалась чимала кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, тому нам би хотілось відзначити саме тих вчених, які зробили найбільший внесок в розвиток даного поняття саме в нашій державі, це зокрема: В.П. Бахін, В.К. Весельський, П.Д. Біленчук, А.Ф. Волобуєв, В.А. Журавель, В.О. Коновалова, В.Г. Лукашевич, М.В. Салтевський, С.М. Стаківський, В.Ю. Шепітько, та ін.

Метою даної статті є на підставі теоретичного осмислення та аналізу